

Література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. / С. У. Гончаренко. – Вид. 2-ге, доп. й випр. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – (Акад. пед. наук України). – С. 498–450.
3. Коджаспирова Г.М. Педагогіка : учебник / Г. М. Коджаспирова. – М. : КНОРУС, 2010. – 744 с.; С. 144–148.
4. Корнетов Г. Б. Общая педагогіка : [учеб. пособие] / Г. Б. Корнетов. – М. : Изд-во УРАО, 2003. – 192 с.; С. 83–184.
5. Кремень В. Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції : [підруч.] / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2005. – 528 с.
6. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
7. Крившенко Л. П. Педагогіка : учебн. / Л. П.Крившенко, М. Е. Вайндорф-Сисоева и др. ; Под ред. Л. П. Крившенко. – М. : Проспект, 2004. – 432 с.; С.49–54.
8. Фіцула М. М. Педагогіка: нав. посібн. для студ. вищ. пед. закладів освіти / М. М.Фіцула. – К. : Академія, 2002. – 528 с.; С. 28–30.

УДК 378.094.017

ІНТЕГРАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ – ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наталія Ігорівна Мачинська,

доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Анотація. Стаття присвячена проблемі інтеграції навчання, застосуванню інтегрованого підходу у побудові освітніх програм професійної підготовки фахівця початкової освіти; проаналізовано різні підходи до тлумачення поняття «інтеграція». Зазначено, що передумовою виникнення інтегрованого підходу в освіті слугувало використання міжпредметних зв'язків. Визначено послідовність впровадження інтегрованих освітніх програм у практику роботи закладів вищої освіти, схарактеризовано переваги та проблемні сторони використання інтегрованих освітніх програм у професійній підготовці вчителя початкової школи.

Ключові слова: інтеграція, інтегрований підхід, професійна підготовка, освітні програми, міжпредметні зв'язки, заклад вищої освіти.

Abstract. The article is devoted to the problem of integration of teaching, the application of an integrated approach in the construction of educational programs for vocational training of a specialist in elementary education; Different approaches to the interpretation of the concept of «integration» are analyzed. It is shown that scientists consider integration from the position of the process of interaction, association, mutual influence, interpenetration, interconnection, restoration of unity of two or more systems. The stages of integration are distinguished: substantive; problematic; horizontal; vertical

It was noted that the precondition for the emergence of an integrated approach in education was the use of interdisciplinary connections (as a didactic means to increase the effectiveness of learning, as a condition for the development of cognitive activity and student autonomy in teaching activities as a means of implementing the principle of science).

The sequence of implementation of integrated educational programs in the practice of higher education institutions (implementing several simultaneous study of several educational programs in higher education, implementation of joint doctoral programs including foreign institutions of higher education, etc.); Author determined benefits (increasing motivational readiness to take up the teaching profession, ensuring the formation and development of different types of mobility, the possibility of dual education documents) and the problematic side (insufficient training of professionals imperfect mechanism for selecting students of subjects of the variable component, difficulties in obtaining additional specializations) the use of integrated educational programs in the training of elementary school teachers.

It is shown that a significant part of integrated education programs are practical component to form an elementary school teacher professionalism in terms of institution of higher education.

Key words: integration, integrated approach, professional training, educational programs, interdisciplinary connections, institution of higher education.

INTEGRATION OF EDUCATIONAL PROGRAMS – FACTOR OF FORMATION OF PROFESSIONALISM OF TEACHER IN THE INITIAL SCHOOL IN THE CONDITIONS OF HIGHER EDUCATION

Nataliya Ihorivna Machynska

В умовах інтеграції України у загальноєвропейський освітній простір реформування системи освіти в контексті вимог Болонського процесу, досягнення мети сучасної освіти потребує переходу вітчизняної системи освіти на нову концепцію навчання

дітей та молоді, спрямовану на реалізацію особистісного потенціалу кожної особистості, здатної до самостійного наукового пізнання, освоєння та впровадження інноваційних технологій, становлення професіоналізму, формування загальної та професійної культури, розвитку професійної компетентності в майбутньому – в умовах закладу вищої освіти (ЗВО).

Для вирішення цих завдань потрібен вчитель – педагог початкової школи, який не тільки отримав належну професійно-педагогічну підготовку у різних типах педагогічних навчальних закладів, але й готовий до професійного зростання та удосконалення професійної майстерності впродовж життя.

Поняття «інтеграція» ввів у науку Г. Спенсер у 1857 році, пов'язавши його з поняттям «диференціація». Інтеграцію діалектично пов'язано з протилежною тенденцією – розчленованістю і спеціалізацією частин цілого. Якщо інтеграція прагне об'єднати всі елементи, щоб система функціонувала з максимальним ефектом, то диференціація прагне послабити взаємозв'язок між елементами, щоб максимізувати ефективність функціонування кожного з них.

Поняття «інтеграція» в загальнонауковому аспекті – це його природне протиставлення поняттю «диференціація». Вирізняють різні підходи до тлумачення даного поняття. Так, зокрема:

– інтеграція – це доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи [2];

– це процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який проявляється через єдність з протилежним йому процесом розчленування, розмежування, диференціації [1];

– інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, у результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів [4];

– інтеграція представляє собою процес і результат створення нерозривно зв'язаного, єдиного; процес зближення й зв'язку наук, який діє поряд з процесом диференціації, що являє собою вищу форму втілення міжпредметних зв'язків на якісно новому рівні навчання [3].

Отож, аналіз різних визначень дефініції «інтеграція» дає можливість констатувати, що інтеграцію розглядають з позиції процесу взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення,

взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем. Обов'язковим результатом такого об'єднання повинно бути утворення нової цілісної системи, для якої характерні нові властивості та взаємозв'язки між усіма структурними елементами.

Інтегроване навчання (Адаптовано з «Natural Curiosity: A Resource for Teachers» University of Toronto OISE) – це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіта у такому вимірі розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни.

Поняття інтеграції в освіті є достатньо багатогранним та може включати зміни, що відбуваються на різних рівнях. Спільним для будь-яких інтеграційних процесів є формування єдностей між окремими елементами шляхом виявлення спільних рис між ними.

Серед ступенів інтеграції розрізняють:

- предметну (між об'єктами дослідження чи складними проблемами);
- проблемну (між методами дослідження);
- горизонтальну (у природничих науках);
- вертикальну (між групами наук).

Явищу інтеграції в освіті, появи інтегрованого навчання слугують міжпредметні зв'язки, психолого-педагогічне обґрунтування необхідності яких було здійснено ще К. Д. Ушинським у праці «Людина як предмет виховання» (розділ «Асоціації уявлень»), де автор з'ясовує необхідність здійснення міжпредметних зв'язків з точки зору психології.

У ХХ ст. значний вклад у розвиток теорії міжпредметних зв'язків внесли психологи Ю. Самарін, Б. Ананьєв, педагоги Ю. Бабанський, І. Лернер, В. Онищук, М. Скаткін. Так, зокрема, у 60-і роки ХХ століття міжпредметні зв'язки розглядалися в різних аспектах:

- як дидактичний засіб підвищення ефективності навчання;
- як умова розвитку пізнавальної активності та самостійності учнів у навчальній діяльності;
- як засіб реалізації принципу науковості.

Здійснювалися дослідження проблеми міжпредметних зв'язків з точки зору активізації навчання та підвищення його наукового рівня, а також з'явилися спроби обґрунтувати поняття міжпредметних зв'язків як дидактичного принципу навчання.

У 70-ті роки ХХ ст. проблема міжпредметних зв'язків стає однією із центральних у дидактиці. Так, зокрема, результати досліджень знайшли своє відображення у визначенні основних

напрямів удосконалення процесу навчання, в яких виявляється методологічна функція міжпредметних зв'язків:

- міжпредметні зв'язки ведуть до підвищення наукового рівня навчання;

- здійснення таких зв'язків сприяє залученню школярів до системного методу мислення, розширює сферу пізнання, поєднуючи елементи знань різних навчальних дисциплін;

- міжпредметні зв'язки забезпечують систему в організації предметного навчання, спонукають учителя до самоосвіти, творчості та взаємодії з іншими вчителями-предметниками.

Поява інтегрованого навчання – це результат високого рівня реалізації міжпредметних зв'язків. Інтеграція, як новітнє явище освітнього процесу, ґрунтується на загальних для кількох предметних галузей знань, наукових ідеях, концепціях. Інтегроване навчання – необхідна складова оновлення вітчизняної системи освіти – ґрунтується на таких принципах: доступності; науковості; послідовності; системності; цілісності; логічності; вертикального тематизму. Саме інтегративний підхід в освіті може вернути дитині радість пізнання, коли «...коли людині хочеться вчитися, коли в навчанні – в тому, що вона ходить до школи, читає, пише, пізнає, – вона відчуває радість і знаходить і радість, і людську гордість. Учись, бо навчання – це благо і щастя» (В. Сухомлинський) [5, с. 349].

Суттєва особливість педагогічної праці полягає в тому, що ця діяльність ґрунтується на постійному неперервному процесі взаємодії різних категорій людей. Це посилює роль особистісних взаємин у педагогічній діяльності та підкреслює важливість моральних аспектів. Специфічним є і її результат – людина, яка оволоділа певною частиною суспільної культури, здатна до соціального саморозвитку і виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

Професійна діяльність вчителя – вид діяльності, специфіка якої полягає в психолого-педагогічному впливі на учнів, враховуючи їх вікові та індивідуальні особливості, потреби та інтереси, захоплення, духовний світ, але разом з тим, здійснюючи цілеспрямоване управління процесом учіння та розвитку особистості [6, с. 285].

Педагог – це фахівець, який має спеціальну підготовку і професійно провадить навчально-виховну роботу в різних освітньо-виховних системах. Педагогічна діяльність – це професійна діяльність, спрямована на формування і розвиток особистості вихованців.

Професіоналізм – набута у процесі навчальної та практичної діяльності здатність до компетентного виконання професійних функціональних обов'язків; рівень майстерності та мистецтва виконання конкретного виду завдань, відповідно до різного рівня їх складності [6].

Підвалиною педагогічної майстерності є професійна компетентність. Знання вчителя звернені, з одного боку, до навчальних дисциплін, які він викладає, а з іншого – до учнів, психологію яких мусить добре знати. Готуючись до уроку, вчитель обмірковує його зміст, методика, враховує особливості сприймання учнів цього віку, класу, власні можливості. Таким чином, зміст професійної компетентності – це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології.

Завдання вищого педагогічного навчального закладу – допомогти студентові опанувати основами педагогічної майстерності для усвідомленого і продуктивного початку професійної діяльності, що передбачає формування гуманістичної спрямованості, оволодіння ґрунтовними знання, розвиток педагогічних здібностей, формування основ техніки взаємодії, підготовку до професійного аналізу великого розмаїття педагогічних ситуацій. Усе це повинно знайти своє відображення у сформованій професійній готовності студента, що, на нашу думку, отримає максимального ефекту саме при інтеграції освітніх програм.

Професійна готовність студента – інтегративна особистісна якість і суттєва передумова ефективної діяльності після закінчення ЗВО. Професійна готовність студента допомагає молодому фахівцю успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід, зберігати самоконтроль і перебудовуватися при виникненні непередбачуваних перешкод [7, с. 284].

Реалізація завдань освітнього процесу залежить від сукупності багатьох взаємопов'язаних та взаємообумовлених чинників. Вважаємо, що професійну підготовку вчителя початкової школи доцільно організовувати з метою інтеграції до Європейського освітнього та наукового простору шляхом поєднання академічної та прикладної складової навчання на дослідницько-інноваційній основі. Розробка інтеграційних освітніх програм – новий напрям у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. Використовуючи закордонний досвід та, зберігаючи унікальну національну освітню особливість, пропонуємо окремі шляхи побудови освітніх програм. Так, зокрема, вважаємо, що до розробки

освітніх програм доцільно залучати науковців-дослідників не тільки конкретної професійної галузі, але й суміжних професій. Вважаємо, що така співпраця забезпечить оптимальний добір компетентностей, якими повинні оволодіти майбутні фахівців. Також важливо погоджувати зміст освітніх програм з асоціаціями роботодавців та корегувати їх відповідно до потреб професійної галузі.

Ще одним аспектом у побудові освітніх програм повинно стати залучення здобувачів вищої освіти до проведення наукових досліджень, починаючи вже з першого року навчання. Критеріями добору повинні стати такі якості здобувачів, як: наявність аналітичного та критичного мислення, готовність до експериментальних дій, внутрішня мобільність, мотиваційна спрямованість на отримання результату.

Вважаємо, що створення освітньої програми професійної підготовки фахівця на основі інтегративного підходу сприятиме максимальній реалізації індивідуальної траєкторії навчання кожного студента, що забезпечить розвиток мобільності здобувачів вищої освіти, а також розширить можливості для запровадження освітніх послуг для осіб з особливими потребами.

Доцільно передбачити можливість запровадження інтегрованих освітніх програм для одночасного навчання за декількома освітніми програмами у кількох закладах вищої освіти, що передбачає активне впровадження дистанційної форми навчання (розробка електронних курсів), у тому числі, для осіб із особливими потребами.

Вагомим напрямом розробки інтегрованих освітніх програм є запровадження програми обміну студентами з вітчизняними та зарубіжними закладами вищої освіти, враховуючи матеріали зарубіжних навчальних закладів у процесі розробки навчальних планів, в також забезпечити варіативність у виборі студентами дисциплін вільного вибору.

Доцільно акцентувати увагу на розробці спільних освітніх програм на основі програм закордонних навчальних закладів, а також розробка власних експериментальних освітніх програм, де доцільно передбачити можливість проходження виробничих практик закордонними здобувачами вищої освіти, запровадити практику участі викладачів провідних закладів вищої освіти України та іноземних викладачів в освітньому процесі ЗВО, забезпечити зв'язок освітнього процесу університету з додатковим та корпоративним навчанням в інших освітніх інституціях.

Отже, інтеграція, інтегрований підхід, інтегрованість в освіті – альтернативний напрям побудови освітніх програм підготовки фахівців для початкової освіти. Вважаємо, що такий підхід сприятиме ефективному формуванню професіоналізму вчителя початкової школи в умовах закладу вищої освіти. Професіоналізм, як інтегроване збірне поняття, охоплює сукупність досягнутих особистістю теоретичних знань, практичного досвіду і професійних навиків, що визначається професійною компетентністю. Саме основи професіоналізму формуються в умовах вишу, і залежать від майстерності науково-педагогічних працівників.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у системному підвищенні кваліфікації фахівців вищої освіти (розробка програми тренінгів та тренінгових занять, теоретико-практичних семінарів, професійно-визначених семінарів стажування), що повинно стати обов'язковою умовою організації освітнього процесу у закладі вищої освіти.

Література:

1. Антонов Н.С. Інтеграційна функція навчання / Н. С. Антонов. – К.: Освіта, 1989. – 304 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з. Дод., допов. на CD) / 7-е видання: Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи : монографія / За ред. С. У. Гончаренка. – Львів: Світ, 1999. – 302 с. – С.32.
4. Костюк Н. Т. Об'єктивна зумовленість і діалектика інтеграції сучасного наукового знання. – К. : Вища школа, 1998. – 327 с.
5. Сухомлинський В. Я розповім вам казку... Філософія для дітей / Василь Сухомлинський ; уклад. Сухомлинська О. В. – Х. : ВД «Школа», 2016. – 576 с.
6. Непрерывное образование взрослых. Терминологический словарь / Под общ. ред. О. В. Павловой. – 2-е изд., испр. и доп. – СПб.: ИНОВ, 2015. – 436 с.
7. Онушкин В. Г., Огарев Е. И. Образование взрослых: междисциплинарный словарь терминологии. – СПб: Воронеж, 1995. – 232 с.